

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ТРУДОВОМУ НАВЧАННІ УЧНІВ

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності застосування в трудовій підготовці проектно-технологічного підходу. Подано орієнтовну структуру діяльності учнів при реалізації на уроках трудового навчання творчих проектів.

Ключові слова: *трудове навчання, проектування, метод проектів, проектно-технологічний підхід, творчий проект.*

Значні зміни, які неспинно відбуваються в сучасному суспільстві, актуалізують сутність та значення людської діяльності. Саме тому останнім часом у центрі уваги психолого-педагогічної науки знаходиться вивчення особливостей і можливостей людини, умов цілеспрямованого впливу на формування та подальший розвиток її творчого потенціалу.

Провідна роль у формуванні та розвитку особистості належить трудовому навчанню. Значення цієї навчальної дисципліни зростає й тому, що "у прагматичному світі, де основними цінностями молоді стають багатство і кар'єра, ніхто не захоче витратити ні хвилини часу, ні копійки грошей на непотрібне, що нічого не дає, вивчення предметів" [2, с. 3].

Із огляду на вищесказане, виникають питання – як вчити дітей у школі саме тому, що допоможе їм у справжньому дорослому житті? Кожна людина, обираючи власний шлях, стикається з потребами у досягненні запланованих цілей. А для цього вона повинна усвідомити, чого саме хоче досягти, спланувати власну діяльність, обрати необхідні засоби, опанувати потрібні методи і корегуючи, за необхідності, свої дії, виконати заплановане.

Тому в школі педагоги повинні навчати учнів загальним способам досягнення результатів, які будуть спрацьовувати незалежно від будь-яких умов та факторів. Зробити це можливо, наприклад, застосувавши на уроках технології активного навчання.

Слід визнати, що у школярів в останні десятиріччя спостерігається поступове зниження інтересу до навчальних занять. Вони не уявляють реальних життєвих перспектив, які можуть відкритися перед ними після успішного завершення навчання, і тому більшість з них не хоче вчитися. До того ж протягом будь-якого уроку у школярів з'являється втома, яка заважає якісно засвоювати нову інформацію.

Науковці провели дослідження й обґрунтували необхідність штучної активізації пізнавальної діяльності школярів під час уроку (це особливо стосується комбінованого уроку). Вони довели, що з цілком об'єктивних причин у дітей на такому уроці увага знижується починаючи з 23-ї хвилини, а з 34-ї і до кінця уроку учні взагалі не спроможні швидко і якісно засвоювати інформацію [3, с. 240].

Досвід доводить, що підтримати увагу школярів, залучити їх до активної діяльності протягом усіх 45 хвилин уроку можна шляхом використання нетрадиційних форм проведення уроків.

Ідея проведення таких уроків свого часу (в першій третині ХХ століття) була сформульована в концепції американського педагога, психолога і філософа Дж. Дьюї, який вважав, що єдино правильне виховання відбувається через пробудження вроджених сил дитини, через вимоги того соціального оточення, в якому вона опинилася. Замість тиску і примусу з боку педагогів він запропонував створити умови для самовиявлення особистості учня. Дж. Дьюї визнавав лише таке навчання, яке спирається на власний досвід людини, підкреслював, що важливо не тренувати окремі навички і вміння, а розвивати їх в ході досягнення більш високих цілей, що мають для учнів життєво важливе значення [1, с. 50].

Особливість нетрадиційних уроків полягає в тому, що їх зміст і форма є незвичними для школярів, викликають у них інтерес, сприяють оптимальному розвитку і вихованню дитини. До таких уроків належать: уроки змістовної спрямованості, уроки, що базуються на інтегративній основі, уроки-змагання, уроки суспільного огляду знань, театралізовані уроки, уроки-подорожування, уроки-дослідження, уроки-ділові та рольові ігри, уроки-психотренінги тощо.

Саме на таких уроках найчастіше учнів залучають до проектування.

Замітимо, що починаючи з 2005 року трудове навчання перейшло на нову систему навчання, в основі якої лежить проектно-конструкторський та проектно-технологічний підходи до реалізації нового змісту предмету. Відтак, традиційна предметно-операційна система, за якою склалися програми з трудового навчання та розроблена на її основі методика, вичерпала свої можливості. Означені вище підходи передбачають набуття школярами мінімального досвіду використання знань і вмінь під час виконання практичних завдань, наближених до життєвих реалій певної галузі людської діяльності. Зміна умов праці учнів, їх бажання зайняти певне місце в шкільному середовищі знаходять своє відображення у підвищеній потребі дітей оцінити (перевірити) власні можливості та корисність для суспільства в цілому.

В основі проектування лежить активна діяльність учнів, яка полягає в самостійному засвоєнні ними нової інформації. Але цей процес треба правильно організувати, моделювати, так як школярам важко визначити під час проектування головні та другорядні цілі і завдання, а також кінцеву мету роботи над проектом; відшукувати шляхи його реалізації або ж обирати оптимальні при існуванні альтернатив.

Нагадаємо, що проблемам застосування проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання присвячена значна кількість наукових праць. Так, історіографію методу проектів простежуємо у працях П. Архангельського, Д. Дьубі, В. Ігнат'єва, В. Кіпатрика, Є. Коллінгса, М. Крупеніна Н. Крупської, Б. Левітана, С. Редді, С. Шацького, В. Шульгіна та ін. Загальні основи проектування розглядалися в працях Т. Антонюка, В. Безрукової, В. Бондаря, О. Киричука, А. Лігоцького, Ж. Тощенко, Є. Полат. Окремі питання використання методу проектів на уроках трудового навчання відображено в дослідженнях Н. Борінець, С. Дятленка, О. Коберника, Г. Кондратюка, Н. Крилової, Н. Матяш, О. Новікова, Л. Оршанського, М. Ретівих, В. Сидоренка, В. Симоненко, М. Павлової, А. Терещука, С. Ящука та ін.

В Україні досвід проектного навчання не є принципово новим, але має достатньо проблемних питань, пов'язаних із методикою навчання школярів проектуванню.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності застосування в трудовій підготовці проектно-технологічного підходу, а також у визначенні орієнтовної структури діяльності учнів при реалізації на уроках трудового навчання творчих проектів.

Без сумніву, найбільш потужною складовою діяльності учня на уроках трудового навчання вважається його робота над виконанням творчого проекту. Проектування починається з усвідомлення школярем проблеми, над якою він буде працювати. Далі здійснюється збір і аналіз необхідної інформації, оформлення задуму, розробка організаційного плану, робота за цим планом, виготовлення власного виробу, підведення підсумків, аналіз виконаної роботи у вигляді письмового звіту та захист виконаної роботи.

При цьому велике значення має уміння учня досить чітко уявити собі хід майбутньої роботи, скласти план її виконання і розглядати його як основу для подальших дій. Таким чином школярі засвоюють істину: своєчасно складений і ретельно обґрунтований план вирішення трудового завдання – найперша умова успішної роботи.

Орієнтовна структура діяльності учнів щодо реалізації на уроках трудового навчання творчих проектів може бути наступною:

1. Організаційно-підготовчий етап:

1.1. Усвідомлення (визначення) проблеми та вибір теми проекту.

1.2. Проведення міні-маркетингових досліджень, спрямованих на вибір об'єкта проектування та обґрунтування доцільності його виготовлення.

1.3. Підготовка історико-технічної (технологічної) довідки про еволюцію об'єкта проектування.

1.4. Пошук і аналіз об'єктів-аналогів та вибір кращих ідей для реалізації у власному проекті.

1.5. Мотивація вибору об'єкта проектування.

1.6. Формулювання мети й завдань творчого проекту, визначення вимог до проектною моделі.

2. Конструкторський етап:

2.1. Виконання клазури об'єкта проектування (чорнових замальовок, які показують процес народження майбутнього виробу).

2.2. Опис зовнішнього вигляду та конструкції проектною моделі.

2.3. Розробка конструкторсько-технологічної документації, необхідної для виготовлення обраного виробу.

2.4. Добір необхідних матеріалів, інструментів та обладнання для роботи.

2.5. Економічне та екологічне обґрунтування проекту.

3. Технологічний етап:

3.1. Виготовлення обраного об'єкту.

3.2. Дотримання правил безпечної праці під час роботи над проектом.

4. Заключний етап:

4.1. Обґрунтування творчої форми презентації проекту та його реклама.

4.2. Висновки (підведення підсумків і аналіз виконаної роботи).

Безперечно, якість проектно-технологічної діяльності учнів залежить від багатьох чинників, зокрема грамотно складеного учителем календарно-тематичного планування уроків, засвоєння школярами сутності основних етапів роботи над проектом, створення цікавого банку ідей та об'єктів проектування тощо.

На початкових етапах навчання проектно-технологічної діяльності вчителю корисно організувати роботу з формування в учнів умінь складати план реалізації творчого проекту за планом-зразком, підготовленим педагогом заздалегідь. Він може ознайомити школярів з усім планом до початку роботи або викласти його частинами по мірі виконання трудових операцій. Далі, коли учні навчаться уявляти весь хід виконання завдання, потрібно налаштувати їх на здійснення порівняння плану роботи з технологічним процесом. При засвоєнні учнями основних особливостей планування роботи потрібно все частіше пропонувати їм самостійно виконувати нескладні роботи зі складання плану їхніх майбутніх навчально-трудова завдань.

Високий рівень планування надає можливість зробити проектно-технологічний процес більш економічним та ефективним. Реальний план, створений на основі системного підходу, при його реалізації виконує функцію управління – керує діями. Наявність чіткого та зрозумілого плану полегшує працю й сприяє підвищенню творчого потенціалу учнів.

Важливо, щоб розробка та виконання учнями творчих проектів на уроках трудового навчання здійснювалися на основі принципу наступності, оскільки виконання спочатку найпростіших проектів, а потім перехід до більш складних надає можливість сформулювати алгоритм дій та підготувати учнів до більш складних проектів, які будуть виконуватись у подальшому.

При підборі теми проекту необхідно прагнути до того, щоб він базувався на тому рівні розвитку творчих здібностей та тих практичних знаннях, вміннях і навичках, якими вже оволодів учень.

Досвід доводить, що постійне стимулювання учнів під час виконання творчих проектів викликає в них зацікавленість виконуваною роботою, активізує їхню розумову діяльність. Учні пропонують безліч варіантів щодо вдосконалення виробу, його конструкції, технології виготовлення, оскільки відчують потребу у своїх знаннях, уміннях та навичках.

Уміння грамотно організувати проектно-технологічну діяльність учнів – показник високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний та професійний розвиток дитини в процесі навчання. Оскільки під час виконання проектно-технологічної роботи інтегруються знання учнів із різних дисциплін, то учитель повинен не тільки добре знати свій навчальний предмет та методику його викладання, а й бути творчим, винахідливим, компетентним в інших галузях науки, бачити точки їх зіткнення [4].

Вищезазначене підтверджує необхідність застосування в трудовій підготовці проектно-технологічного підходу. Однак, як доводить досвід, при його реалізації у трудовій підготовці учнів загальноосвітніх шкіл виникає чимало психолого-педагогічних проблем, які негативно впливають на ефективність проведення такої роботи, а тому доцільно визначити шляхи їх подолання. Цьому можуть бути присвячені подальші наукові пошуки.

Використані джерела

1. Дьюї Дж. Моє педагогічне кредо // Шлях освіти. – 1998. – № 4. – С. 50.
2. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. – Х.: Вид. група "Основа", 2009. – 360 с.
3. Симонов В.П. Педагогический менеджмент: 50 НОУ-ХАУ в управлении педагогическими системами. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 430 с.
4. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи / за ред. О.М. Коберника, О.М. Коберник, В.В. Бербец, Н.В. Дубова та ін. – Х.: Вид. група "Основа", 2010. – 256 с.

Sluysarenko N., Gavriiliuk G.

THE REALIZATION OF DESIGN AND TECHNOLOGICAL APPROACH IN PUPILS' LABOUR TRAINING

The article is devoted to the substantiation of necessity of using design and technological approach in pupils' labour training. A tentative structure of pupils' activities on realization their creative projects during the labour training lessons is presented.

Key words: *labour training, design, a design method, design and technological approach, a creative project.*

Стаття надійшла до редакції 02.04.12